

PROBLEMA ADMINISTRĂRII DATELOR INFORMATICE ÎN PROCESUL PENAL ÎN CONTEXTUL NOILOR ABORDĂRI LEGISLATIVE

Ion COVALCIUC,
procuror-șef al Procuraturii mun.
Bălți, doctor în drept
<https://orcid.org/0000-0003-0692-8988>

SUMAR

Deși importanța probelor în investigarea infracțiunilor este un fapt unanim recunoscut, felul în care acestea ajung să producă efecte în procesul penal diferă nu doar de la o perioadă istorică la alta, de la un sistem de drept la altul, ci și în cadrul aceluiași stat, iar uneori și în cadrul aceleiași perioade de timp. Pe lângă elementele informative pe baza cărora autoritățile statului înțeleg să soluționeze conflictele de drept penal, nu mai puțin important este felul în care acestea ajung să influențeze deciziile organelor judiciare, să fie administrate în procesul penal. Felul în care legiuitorul înțelege să reglementeze procedura de administrare a probelor este fundamental nu doar pentru soluționarea procesului penal, dar și, nu în ultimul rând, pentru echitatea acestuia. Problema devine mai sensibilă atunci când progresul tehnico-științific solicită noi abordări nu doar la nivel de aplicare a legii, ci și la nivel de reglementare.

Cuvinte-cheie: probă, mijloc de probă, procedeu probator, proces penal, trăsături, date informatice, garanții procesuale.

Deși ceva timp în urmă părea un paradox, acum interdependența dintre realitatea virtuală [4] și lumea înconjurătoare nu mai este contestată, practic, de nimeni. În ultima perioadă, de relația respectivă nu se mai poate face abstracție, iar interdependența acestor realități a pătruns în toate aspectele vieții sociale.

În altă ordine de idei, fiind un fenomen social, infracționalitatea este, în mod natural, dependentă de nivelul de dezvoltare și modul de organizare a societății, fiind elementul parazit care manifestă performanțe deosebite de adaptare la schimbările sociale și, nu în ultimul rând, de uti-

COMPUTER DATA ADMINISTRATION IN THE CRIMINAL PROCESS

SUMMARY

Although the importance of evidence in the investigation of crimes is a fact unanimously recognized, the way in which they come to produce effects in the criminal process differs not only from one historical period to another, from one system of law to another, but also within the same state, and sometimes also within the same period of time. Besides the informative elements on the basis of which the state authorities understand how to settle criminal law conflicts, no less important is the way in which they come to influence the decisions of the judicial bodies, to be administered in the criminal process. The way in which the legislator understands to regulate the procedure for the administration of evidence is fundamental not only for the resolution of the criminal process, but also last but not least for its fairness. The problem becomes more sensitive when scientific and technical progress calls for new approaches not only at the law enforcement level but also at the regulatory level.

Key-words: evidence, means of evidence, evidentiary process, criminal process, features, computer data, procedural guarantees.

lizare a acestora în folosul său. Or, încercarea de a aborda infracțiunea ca fenomen social, izolat de contextul în care aceasta apare și se dezvoltă, ar fi din start un exercițiu sortit eșecului. Pe cale de consecință, pe de o parte – pentru combaterea fenomenului infracțional, este vital nu doar ca organele judiciare să dispună de tot arsenalul investigativ și informativ necesar, dar și nu în ultimul rând – ca cadrul normativ să fie unul propice desfășurării acestor activități. Datele informatice [6, p. 426], ca formă de manifestare a lumii virtuale, nu au putut și, cu siguranță, nici nu vor putea rămâne neobservate în procesul de investigare a fenomenului infracțional.

Elementul de noutate al datelor informatice este, credem noi, nu doar o posibilitate de analiză a modului în care acesta a fost abordat de către

legiutor, dar, în mod special, o posibilitate de a realiza această analiză din perspectiva politicii procesual-penale, ca componentă a politicii penale a statului. Segmentul propus spre analiză ține de administrarea datelor informatice în procesul penal, ca activitate ce presupune aflarea adevărului, prin deducerea în fața organului judiciar a faptelor și împrejurărilor faptice care configurează orice probă, în așa fel încât să se formeze o prezentare exactă a celor petrecute [7, p. 356].

Oscilațiile pe care au pendulat autoritățile în implementarea politicii penale au fost, consideră unii autori, în favoarea unuia sau altuia dintre cele două modele procesual-penale. În acest sens, autorul Packer H.L. a evidențiat:

- a) modelul procesului adecvat (Due Process Model), când prioritatea de bază rezidă în protecția adecvată a drepturilor și libertăților persoanei, protecție care se asigură prin acordarea unui număr maxim de garanții procesual-penale persoanei care se apără în procesul penal;
- b) modelul controlului criminalității (Crime Control Model), când în centrul atenției este pusă protecția societății și membrilor acesteia (victime reale ori potențiale) de infracțiuni, și care permite, în scopul atingerii unei eficacități maxime în combaterea infracționalității, restrângerea substanțială a drepturilor și libertăților persoanei.

În baza acestei concepții, recunoscută astăzi conceptuală, se poate afirma că elementele de bază care se află într-o continuă concurență ale politicii procesual-penale sunt, pe de o parte, protecția pleneră a drepturilor omului, iar pe de altă parte – lupta cu infracționalitatea.

Meritul autorului Packer H.L. este recunoscut în faptul că el a demonstrat imposibilitatea instituirii monopolului în această luptă. Elementele respective, deși se află într-o concurență naturală, interacționează concomitent în permanență, determinând fiecare sistem procesual-penal să se afle într-o eternă căutare a balansului necesar societății [10, p. 57].

Pentru început, odată ce datele informatice deja se regăsesc în sfera reglementărilor procesual-penale, fără a defini și noțiunea, am considerat utilă preluarea din alte acte normative inclusiv abordările similare ale legiutorului român. Astfel, conform prevederilor art. 2 din Legea nr. 20 din 03.02.2009, *datele informatice* constituie orice reprezentare de fapte, informații sau concepte sub o formă adecvată prelucrării într-un sistem informatic, inclusiv un program capabil să determine exe-

cutarea unei funcții de către un sistem informatic. O abordare, practic, analogică rezultă și din prevederile art. 138 alin. (5) CPP al României, în conformitate cu care, prin *date informatice* se înțelege orice reprezentare de fapte, informații sau concepte sub o formă adecvată prelucrării într-un sistem informatic, inclusiv un program capabil să determine executarea unei funcții de către un sistem informatic [3].

În altă ordine de idei, legislația procesual-penală operează de mai multe ori cu noțiunea de date informatice, cum ar fi, spre exemplu, art. 118 alin. (1) CPP RM, în conformitate cu care, în scopul descoperirii și ridicării urmelor infracțiunii, a mijloacelor materiale de probă, pentru a stabili circumstanțele infracțiunii ori alte circumstanțe care au importanță pentru cauză, organul de urmărire penală efectuează cercetarea la fața locului a terenurilor, încăperilor, obiectelor, documentelor, sistemelor informatice sau suporturilor de stocare a **datelor informatice**. La fel, legiutorul operează cu această noțiune de fiecare dată atunci când cercetarea la fața locului vizează datele informatice.

Definițiile enunțate, dar și modul în care legiutorul utilizează noțiunea în legislația procesual-penală denotă că sub forma unor date informatice pot fi redată varii fapte, informații etc., or, altfel spus, este greu de închipuit care fapte sau informații nu pot fi redată sub forma unor date informatice, ceea ce, considerăm noi, reprezintă un argument în plus în favoarea afirmației că datele respective pot avea și implicații în procesul penal.

În baza celor menționate, dar și având ca element de bază problema probelor [9, p. 421], ca componentă a activității gnoseologice procesual-penale, este evident că o asemenea formă de informații, pur și simplu, nu poate fi neglijată în activitatea de cercetare a infracțiunilor. Ceea ce, însă, ne propunem să analizăm ține de felul în care în normele procesual-penale referitoare la datele informatice s-a manifestat politica statului în domeniu, luând în considerație modelele de politică procesual-penală enunțate de către profesorul H. Packer, menționate *supra*, în special – în activitatea de administrare a probelor.

Conform prevederilor art. 100 CPP RM, administrarea probelor constă în folosirea mijloacelor de probă în procesul penal, care presupune strângerea și verificarea probelor, în favoarea și în defavoarea învinuitului, inculpatului, de către organul de urmărire penală, din oficiu sau la cererea altor participanți la proces, precum și de către instanță, la cererea părților, prin procedeele probatorii prevăzute de legislația procesual-penală. Rezumând,

putem constata că administrarea probelor este posibilă prin folosirea mijloacelor de probă de către organele judiciare, din oficiu sau la cerere, prin procedeele probatorii corespunzătoare.

Natura procesual-penală a datelor informatice poate fi dedusă din prevederile art. 93 alin. (1) CPP RM, în conformitate cu care: *probele în procesul penal sunt elemente de fapt dobândite în modul stabilit de prezentul cod, care servesc la constatarea existenței sau inexistenței infracțiunii, la identificarea făptuitorului, la constatarea vinovăției, precum și la stabilirea altor împrejurări importante pentru justa soluționare a cauzei.* Astfel, rezultă că elementele de fapt îmbracă diferite forme prin intermediul cărora pot ajunge la cunoștința organului judiciar, inclusiv forma unor *date informatice*, ceea ce ne permite să afirmăm că acestea reprezintă un mijloc prin intermediul cărora *elementele de fapt* devin cunoscute în procesul penal. Concluzia este susținută și de art. 157 alin. (1) CPP RM, în conformitate cu care: *mijloc material de probă sunt documentele în orice formă (scrisă, audio, video, electronică etc.) care provin de la persoane oficiale fizice sau juridice, dacă în ele sunt expuse ori adevărate circumstanțe care au importanță pentru cauză, or, credem că forma electronică a documentului, în sensul larg al noțiunii, reprezintă nimic altceva decât sinonimul datelor informatice.*

Din cele menționate, datele informatice reprezintă mijloace materiale de probă, după caz, îmbrăcând fie forma unor *documente*, fie a unor *corpuri delictive* – mijloace prin intermediul cărora, conform prevederilor art. 93 alin. (2) pct. (3) și (5) CPP RM, sunt administrate probele în procesul penal. Întrebarea la care urmează să identificăm răspuns ține de modul în care probele respective pot fi administrate. În special, interesează aspectul legat de folosirea a *mijloacelor de probă*, or, altfel spus, modalitatea legală prin care mijloacele enunțate de probă sunt obținute, adică procedeele probatorii [5, p. 449].

Conform prevederilor art. 95 CPP RM, de modul în care au fost administrate probele depinde posibilitatea de utilizare a lor în procesul penal, or, așa după cum rezultă din norma citată, sunt admisibile probele pertinente, concludente și utile administrate în conformitate cu prevederile legislației procesual-penale. Atât relevanța cât și concludența privesc aspectele de fond ale probei. În lipsa acestor trăsături, nu poate fi vorba de probă, ci, în mod evident, administrarea ține de activitatea organelor judiciare și, respectiv, este importantă nu doar corespunderea activității organelor judiciare cadrului normativ relevant, dar și felul în

care legea tratează acest subiect, în speță – datele informatice. Utilitatea ține de aprecierea organului judiciar a necesității probelor concludente pentru soluționarea cauzei.

După cum am menționat, în sensul în care ne interesează, probele reprezintă elementele de fapt ce rezultă și din datele informatice, date care, la rândul lor, constituie mijloace de probă în formele enunțate. Conform actualului cadru legal, datele informatice pot fi obținute prin mai multe procedee probatorii, atât clasice cât și pro-active. Luând, însă, în calcul actualul cadru procesual-penal, considerăm a fi mai relevante pentru identificarea modalităților legislative de abordare a datelor informatice în procesul penal următoarele procedee: cercetarea la fața locului, percheziția și ridicarea, pentru fiecare existând prevederi legislative separate ce privesc datele informatice și care se depărtează de la cadrul procesual-penal general în materie. Felul în care legiuitorul a reglementat administrarea datelor informatice prin intermediul procedeele probatorii enunțate îl considerăm suficient pentru identificarea politicii aplicate pe acest segment.

Conform prevederilor art. 118 CPP RM, în scopul descoperirii și ridicării urmelor infracțiunii, a mijloacelor materiale de probă pentru a stabili circumstanțele infracțiunii ori alte circumstanțe care au importanță pentru cauză, organul de urmărire penală efectuează cercetarea la fața locului a terenurilor, încăperilor, obiectelor, documentelor, *sistemelor informatice sau suporturilor de stocare a datelor informatice*, animalelor, cadavrelor umane sau de animale. Același text legislativ susține că organul de urmărire penală poate efectua examinarea *sistemelor informatice sau a suporturilor de stocare a datelor informatice*, în caz de necesitate, cu ajutorul specialistului în domeniul respectiv. Totodată, legea prevede că, la cererea persoanei care deține sau are sub control obiectele ce conțin *date informatice*, organul de urmărire penală dispune, prin ordonanță motivată, efectuarea de copii care servesc ca mijloc de probă. Copiile se realizează prin utilizarea metodelor și mijloacelor tehnice care asigură integritatea și autenticitatea datelor informatice – prevedere care urmărește ca scop obținerea de către organul de urmărire penală a mijlocului de probă, fără a periclita sau, mai cu siguranță, fără o restrângere de lungă durată drepturile persoanelor care pot fi afectate prin acțiunile respective.

Concomitent, conform prevederilor art. 118 alin. (7) CPP RM, în cazul când, pentru examinarea obiectelor care conțin *date informatice*, se cere un timp mai îndelungat sau este necesară efectuarea

expertizei judiciare ori a constatării tehnico-științifice a *sistemelor informatice sau a suporturilor de stocare a datelor informatice*, persoana care efectuează urmărirea penală trebuie să ridice obiectele respective pentru a le examina la sediul organului de urmărire penală sau pentru a dispune efectuarea expertizei judiciare ori a constatării tehnico-științifice. Pentru aceasta, obiectele care conțin *datele informatice* se împachetează și se sigilează, iar pachetul va fi semnat, făcând-se mențiunea respectivă în procesul-verbal.

Din procedeu probatoriu menționat rezultă gradul de protecție mai scăzut oferit de legiuitor în situația în care este vorba de date informatice, comparativ cu mijloacele de probă cu conținut analogic care au îmbrăcat o altă formă, cum ar fi: documentul pe suport de hârtie, fotografiile, înregistrările video pe peliculă... La fel, este ușor de observat că pragul mai scăzut de protecție a drepturilor se manifestă și în chestiuni legate de procedură. Or, din cele menționate, rezultă că legiuitorul nu face diferența între garanțiile oferite persoanei care deține informația, în dependență de conținutul acesteia: secret comercial, secret de stat, informație despre viața intimă a persoanei (în situația în care este vorba de date informatice), operând cu noțiunea de domiciliu sau încăpere menționată la art. 118 alin. (2) CPP RM. Deci, putem deduce că, în situația în care mijlocul material de probă se află în unul din locurile ce cad sub noțiunea de domiciliu, obținerea lui, prin cercetarea la fața locului, poate avea loc doar cu acordul proprietarului (deși practica recentă a CtEDO în domeniu ne sugerează contrariul), fie în lipsa autorizării judecătorului de instrucție. Garanția dată poate fi evitată în cazul datelor informatice, mai ales luând în considerație faptul că examinarea acestora poate avea loc fără prezența fizică a organului de urmărire penală în spațiul unde se află sistemul informatic sau suportul de stocare a datelor, adică de la distanță.

Cele enunțate ne permit să formulăm concluzia că, în speță, legiuitorul a aplicat modelul politicii procesual-penale – axată în mod prioritar pe contracararea (combaterea) criminalității și mai puțin pe protecția drepturilor omului. Nivelul de protecție a drepturilor persoanelor (care dețin sau sunt vizate de datele informatice) este mult mai scăzut în procesul de obținere a datelor informatice prin cercetarea la fața locului, comparativ cu reglementările anterioare modificărilor introduse prin Legea nr. 294 din data de 22.12.2016, pentru completarea articolului 118 CPP RM. Or, anterior introducerii în legislația procesual-penală a prevederilor enunțate, nu putea avea loc,

spre exemplu, obținerea informației din telefonul mobil al persoanei decât în prezența autorizației judecătorului de instrucție. Asemenea incidente sunt contracarare de art. 14 CPP RM, care prevede că limitarea dreptului la secretul scrisorilor, al telegramelor, al altor trimiteri poștale, al convorbirilor telefonice și al celorlalte mijloace legale de comunicare se admite numai în baza unui mandat judiciar emis în condițiile Codului de procedură penală. Totodată, după adoptarea modificărilor în cauză, în măsura în care datele deținute în telefonul mobil reprezintă date informatice, acestea, după cum rezultă din prevederile art. 118 CPP RM, ar putea fi examinate în lipsa acordului proprietarului și fără autorizarea judecătorului de instrucție, dacă realizarea procedurii probatoriu nu implică pătrunderea organului judiciar în spațiile pentru care, conform legii, este necesar acordul persoanei sau autorizarea judecătorului de instrucție. Situația de fapt este aplicabilă oricărui sistem informatic, în măsura în care acesta este utilizat în calitate de mijloc de comunicare. În același timp, nu putem trece cu vederea faptul că, în condițiile progresului tehnico-științific, însăși noțiunea de comunicare a căpătat cu totul alte dimensiuni, iar aparatul de telefon, practic, devine sinonimul sistemului informatic.

Această afirmație este confirmată inclusiv de noțiunile cu care operează legiuitorul, cum ar fi, spre exemplu, prevederile art. 2 din Legea nr. 20 din 03.02.2009, în conformitate cu care *sistem informatic* reprezintă orice dispozitiv izolat sau ansamblu de dispozitive interconectate ori aflate în legătură care asigură..., prin executarea unui program, prelucrarea automată a datelor. La fel și art. 138 alin. (4) CPP al României prevede că prin sistem informatic se înțelege orice dispozitiv sau ansamblu de dispozitive interconectate ori aflate în relație funcțională, dintre care unul sau mai multe asigură prelucrarea automată a datelor cu ajutorul unui program informatic [3].

În același timp, nu putem să nu observăm că datele informatice au constituit obiectul unor reglementări mai recente în cadrul cărora poziția legiuitorului a fost una diametral opusă. Este vorba de Legea nr. 179 din 26.07.2018, prin care au fost modificate mai multe acte normative, inclusiv legea procesual-penală. Astfel, conform modificărilor operate prin legea menționată, în art. 128 CPP RM au fost introduse alin. 5/1-5/4, care conțin mai multe prevederi ce se referă la datele informatice, cum ar fi prevederea referitoare la posibilitatea ridicării obiectelor, documentelor, dispozitivelor de stocare a *datelor sau a sistemelor de informații* în original, doar dacă, după examinarea la fața locului, în prealabil, se constată

că acestea ar putea avea importantă expresă și indispensabilă pentru cauza penală, iar ridicarea lor nu stopează în mod inevitabil activitatea economică a persoanei.

Conform aceluiași modificări, în cazul în care ridicarea obiectelor, documentelor, dispozitivelor de stocare a *datelor sau a sistemelor de informații* în original nu este posibilă fără stoparea inevitabilă a activității economice a persoanei, organul de urmărire penală dispune, prin ordonanță motivată, efectuarea de copii și înregistrări foto sau video, stocarea datelor, inspectarea, măsurarea sau prelevarea de mostre care servesc drept mijloc de probă.

În același timp, legiuitorul a stabilit și anumite termene în care organul de urmărire penală poate deține mijloacele respective de probă, atunci când copierea lor nu este posibilă, stipulând că în asemenea cazuri organul de urmărire penală le ridică în scopul efectuării copiilor și, în toate cazurile, cu excepția dispunerii constatării tehnico-științifice sau expertizei judiciare asupra obiectelor, documentelor, dispozitivelor de stocare a *datelor sau a sistemelor de informații*, acestea se restituie persoanei de la care au fost ridicate în termen de 3 zile de la ridicare, termen care, în anumite cazuri, poate fi prelungit prin ordonanța motivată a procurorului, dar nu mai mult decât pentru un termen total de până la 20 de zile de la data ridicării.

Din prevederile legale enunțate se evidențiază obligația impusă organelor judiciare de a acționa de o asemenea manieră încât obținerea mijloacelor respective de probă să aibă loc cu minime ingerințe în activitatea subiecților vizați și, de regulă, cu ridicarea în copii a mijloacelor materiale de probă. În original – doar dacă, pe lângă condițiile menționate, acestea prezintă importanță expresă și indispensabilă pentru cauza penală.

Potrivit prevederilor art. 126 alin. (2) și 14 CPP RM, ridicarea de documente ce conțin informații care constituie secret de stat, comercial, bancar, precum și ridicarea informației privind convorbirile telefonice se face numai cu autorizația judecătorului de instrucție. Or, din cele enunțate, rezultă că modificările legislative în cauză au avut ca scop oferirea unor garanții procesuale mai mari subiecților vizați în cadrul obținerii mijloacelor de probă, cu minime ingerințe în drepturi, adică este vorba de aplicarea modelului procesului corect.

În concluzie, apreciem că opțiunea legiuitorului pentru unul sau altul dintre modelele de politică procesual-penală enunțate, nu reprezintă, în principiu, o problemă, în măsura în care ține de autoritățile statului să penduleze între cele două extreme, monopolul unuia dintre sisteme fiind imposibil [10, p. 58]. Dacă raportăm abordările legiuitorului autohton prin prisma procedurilor probatorii analizate, putem observa nu doar un anumit dinamism în intervențiile legii procesual-penale, ci și aplicarea, practic, concomitentă a ambelor modele, abordare care poate provoca pierderea echilibrului necesar în procesul penal [8, p. 58]. În altă ordine de idei, fără a diminua importanța înzestrării organelor judiciare cu un arsenal corespunzător provocărilor ce le stau în față, atunci când aceleași probe pot fi obținute prin procedee probatorii ce asigură un grad diferit de garanții procesuale, riscul ingerinței abuzive în sfera drepturilor omului va persista. Din aceste considerente, apreciem că intervenția legiuitorului în vederea remedierii acestor inadvertențe este una necesară.

Referințe bibliografice:

1. Codul penal al Republicii Moldova. Nr. 985 din 18 aprilie 2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr. 72-74. În vigoare din 13.09.2002.
2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Nr. 122 din 14.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr. 248-251.
3. Codul de procedură penală al României: Legea nr. 135/2010. <https://legeaz.net/noul-cod-procedura-penala-ncpp/art-138> (vizitat 15.04.2022).
4. Dicționar explicativ al limbii române. <http://m.dex.ro/?world> (vizitat 16.04.2022).
5. Neagu I., Damaschin M. *Tratat de procedură penală. Partea generală. Ediția a II-a*. București: Universul Juridic, 2015. 757 p.
6. Udrioiu M. ș.a. *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Vol. I*. București: C.H. Beck, 2015. 828 p.
7. Volonciu N. *Tratat de procedură penală. Parte generală. Volumul I*. București: Paideia, 1993. 521 p.
8. Головкин Л. и др. *Курс Уголовного процесса*. Москва: Статут, 2017. 1280 с.
9. Levasseur G., Chavanne A. *Droit penal et procedure penale*. Paris: Sirey, 1972, p. 98. În: Neagu I., Damaschin M. *Tratat de procedură penală. Partea specială. În lumina noului Cod de procedură penală*. București: Universul Juridic, 2015. 676 p.
10. Packer H.L. Two Models of the Criminal Process. In: *University of Pennsylvania Law Review*. Vol. 113. November 1964. No 1. p. 1, В: Головкин Л. и др. *Курс Уголовного процесса*. Москва: Статут, 2017. 1280 с.